

ĐÁNH GIÁ KẾT QUẢ HỌC TẬP MÔN NGỮ VĂN TRUNG HỌC CƠ SỞ THEO HƯỚNG TIẾP CẬN NĂNG LỰC

TS. NGUYỄN THỊ HỒNG VÂN
Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam

Đánh giá (ĐG) là một khâu của quá trình giáo dục. Hoạt động đánh giá có vai trò quan trọng trong việc kiểm chứng kết quả của mục tiêu, nội dung và phương pháp dạy học, từ đó có tác động tích cực đến quá trình giáo dục. Việc xác định mục tiêu giáo dục của môn học có ý nghĩa định hướng cho việc xác định mục tiêu và nội dung đánh giá.

Một trong các quan điểm phát triển chương trình giáo dục hiện đại là hướng tới mục tiêu hình thành và phát triển các năng lực của người học. Theo một số kết quả nghiên cứu, năng lực được hiểu một cách khái quát là “khả năng cá nhân đáp ứng các yêu cầu phức hợp và thực hiện thành công nhiệm vụ trong một bối cảnh cụ thể”¹, là “sự tích hợp các kĩ năng tác động một cách tự nhiên lên các nội dung trong những tình huống cho trước để giải quyết các vấn đề do những tình huống này đặt ra”². Theo đó, năng lực được xem như là điểm hội tụ của các yếu tố tri thức, kĩ năng, kĩ xảo, kinh nghiệm, tinh thần sẵn sàng hành động, trách nhiệm đạo đức... mà mỗi con người bộc lộ khi đối mặt với những vấn đề của cuộc sống. Khi xác định mục tiêu giáo dục, nhiều quốc gia đã nhấn mạnh một số năng lực then chốt như năng lực sáng tạo, năng lực hợp tác, năng lực tự khẳng định, năng lực hành động có hiệu quả,... Ở Việt Nam, từ những năm đầu của thế kỉ XXI, vấn đề hình thành và phát triển năng lực của người học đã được nhắc đến trong mục tiêu giáo dục ở một số chương trình môn học, trong đó có môn Ngữ văn. Chương trình giáo dục phổ thông môn Ngữ văn cấp trung học cơ sở (THCS) đã xác định một trong những mục tiêu cần đạt là “Hình thành và phát triển ở học sinh (HS) các năng lực ngữ văn, bao gồm: năng lực sử dụng tiếng Việt thể hiện ở 4 kĩ năng cơ bản (nghe, nói, đọc, viết), năng lực tiếp nhận văn học, năng lực cảm thụ thẩm mĩ, năng lực tự học và năng lực thực hành ứng

dụng”³. Điều này dẫn đến một yêu cầu là cần có định hướng cụ thể về vấn đề đánh giá nhằm đáp ứng với mục tiêu đặt ra của môn học Ngữ văn ở cấp học này.

Hiện nay, có hai hướng tiếp cận chính về đánh giá kết quả học tập của HS, đó là: 1/ Đánh giá dựa theo chuẩn kiến thức (KT), kĩ năng (KN) của chương trình giáo dục phổ thông. Đây là hướng đánh giá chủ yếu đang được áp dụng trong các môn học ở nhà trường phổ thông hiện nay, trong đó có môn học Ngữ văn; 2/ Đánh giá dựa vào năng lực.

Hướng tiếp cận thứ nhất thiên về đánh giá mức độ tiếp nhận nội dung chương trình môn học; hướng thứ hai thiên về đánh giá các mức độ năng lực của cá nhân người học đáp ứng mục tiêu đặt ra của môn học.

So với cách tiếp cận đánh giá theo chuẩn KT, KN của môn học thì cách tiếp cận đánh giá theo năng lực có một số nét khác biệt như sau:

- Nếu đánh giá theo chuẩn quan tâm nhiều đến thành tích chung của người học theo mức độ đạt được mục tiêu KT, KN môn học thì đánh giá dựa theo năng lực quan tâm nhiều hơn đến khả năng và sự tiến bộ của mỗi cá nhân được bộc lộ trong cả quá trình học tập.

- Nếu đánh giá theo chuẩn KT, KN lấy căn cứ từ nội dung chương trình môn học (những KT, KN được quy định cho mỗi nội dung học tập) thì đánh giá dựa theo năng lực lấy căn cứ là kết quả đầu ra và các yêu cầu về năng lực của người học.

- Nếu đánh giá theo chuẩn nhằm đo những yêu cầu cơ bản, tối thiểu về KT, KN trong nội dung môn học thì đánh giá dựa theo năng lực nhằm xác định các mức độ đo năng lực trên một dải tần rộng để có sự phân hóa chính xác và cụ thể năng lực của người học.

Nhìn từ sự so sánh trên thì thấy hai cách tiếp cận thực ra không phải là hai hướng riêng tách bạch mà thực chất có mối quan hệ qua lại với

1. Kết quả nghiên cứu của OECD - 2002

2. Xavier Roegiers, *Khoa sư phạm tích hợp hay Làm thế nào để phát triển các năng lực ở nhà trường*, NXB Giáo dục, 1996.

3. Bộ Giáo dục và Đào tạo, *Chương trình giáo dục phổ thông môn Ngữ văn THCS*, Ban hành kèm theo quyết định số 16/2006/QĐ-BGD&ĐT ngày 5/5/2006 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2006.

nhau bởi chúng đều gắn với nội dung chương trình môn học. Khi đánh giá theo hướng năng lực cũng vẫn phải căn cứ vào chuẩn KT, KN của môn học để xác định các tiêu chí thể hiện năng lực của người học. Tuy nhiên, do năng lực mang tính tổng hợp và tích hợp nên các chuẩn KT, KN cần được tổ hợp lại trong các mối quan hệ nhất quán để thể hiện được các năng lực của người học; mặt khác cần xác định những mức năng lực theo chuẩn và cao hơn chuẩn để tạo ra sự phân hóa, nhằm đo được khả năng và sự tiến bộ của tất cả các đối tượng người học.

Những yêu cầu chung về đánh giá theo cách tiếp cận năng lực nêu trên cũng chính là những yêu cầu về đánh giá kết quả học tập của môn học Ngữ văn cấp THCS. Đánh giá kết quả học tập môn Ngữ văn theo hướng hình thành năng lực là một cách tiếp cận phù hợp và cần thiết. Mặc dù môn học Ngữ văn hiện hành được triển khai theo các mạch nội dung văn học, tiếng Việt, tập làm văn với những yêu cầu cụ thể về KT, KN của mỗi phân môn, nhưng khi tiến hành đánh giá, bên cạnh mục tiêu đánh giá theo chuẩn, chúng ta vẫn có thể kết hợp các nội dung đánh giá theo mục tiêu hình thành và phát triển các năng lực ở người học nhằm đảm bảo tốt nhất yêu cầu phân hóa trong quá trình dạy học. Điều này phù hợp với cách tổ chức dạy học môn Ngữ văn THCS theo quan điểm tích hợp, đó là sự phối hợp các nội dung học tập của 3 phân môn Văn, Tiếng Việt, Tập làm văn trong quá trình dạy học, giúp HS có thể vận dụng KT, KN của 3 phân môn trong quá trình đọc - hiểu văn bản và tạo lập văn bản thông qua các hoạt động đọc, viết, nghe, nói, đó là các phương diện quan trọng để hình thành và phát triển các năng lực qua môn học.

Khi triển khai đánh giá kết quả học tập môn Ngữ văn của HS THCS theo hướng tiếp cận đánh giá năng lực, điều quan trọng là cần xác định được khung năng lực ngữ văn cần hình thành và phát triển ở TH THCS, làm căn cứ để xây dựng nội dung đánh giá. Việc xác định năng lực ngữ văn trước hết dựa trên hai yêu cầu cơ bản cần thực hiện trong dạy học ngữ văn: tiếp nhận, giải mã các văn bản được cung cấp và các văn bản cùng loại (năng lực đọc - hiểu văn bản) và sản sinh ra các kiểu văn bản theo các phương thức biểu đạt khác nhau (năng lực tạo lập văn bản). Với môn học Ngữ văn THCS, năng lực đọc - hiểu văn bản của HS thể hiện ở khả năng vận dụng tổng hợp các kiến thức về văn học, tiếng Việt (kiến thức về

những tác phẩm, đoạn trích tiêu biểu của văn học Việt Nam và nước ngoài; kiến thức sơ giản về lịch sử văn học và một số khái niệm lí luận văn học thông dụng; kiến thức về các đơn vị tiêu biểu của tiếng Việt) và kĩ năng, phương pháp đọc văn, khả năng cảm thụ cái đẹp và các giá trị của tác phẩm văn chương nghệ thuật. Năng lực tạo lập văn bản của HS thể hiện ở khả năng vận dụng tổng hợp kiến thức về các kiểu văn bản, phương thức biểu đạt, với ý thức và tình yêu tiếng Việt, văn học, văn hóa cùng kĩ năng thực hành tạo lập văn bản theo các phương thức biểu đạt, theo hình thức trình bày miệng hoặc viết. Từ các năng lực mang tính đặc thù của bộ môn (năng lực chuyên môn), môn Ngữ văn còn hướng tới hình thành những năng lực chung góp phần vào mô hình nhân cách của một học sinh THCS, đó là: năng lực thích ứng với những thay đổi trong thực tiễn cuộc sống; năng lực tham gia vào các hoạt động giao tiếp, ứng xử có văn hoá; năng lực tự học, tự đánh giá và phê phán. Giữa nhóm năng lực chuyên môn và năng lực chung trong môn Ngữ văn có mối quan hệ mật thiết với nhau, trong đó các năng lực chung chỉ có thể được hình thành và phát triển trên cơ sở các năng lực chuyên môn, có nghĩa là từ các hoạt động đọc - hiểu và tạo lập văn bản, HS sẽ thể hiện được năng lực cảm thụ thẩm mĩ và các năng lực giao tiếp xã hội, năng lực định hướng hành động, qua đó có năng lực tự khẳng định trong xã hội hội nhập hiện đại. Việc đánh giá kết quả học tập môn Ngữ văn THCS theo hướng tiếp cận năng lực trước hết cũng chính là nhằm đánh giá các năng lực chuyên môn, đồng thời qua năng lực chuyên môn để đánh giá các năng lực khác góp phần tạo nên khung năng lực chung của HS THCS.

Trên thực tế, năng lực ngữ văn là một khái niệm trừu tượng, bản thân năng lực không thể trực tiếp quan sát và đo đếm được (trong đánh giá, năng lực được coi là biến ẩn). Do vậy, cần đi tìm dấu hiệu để tường minh hóa năng lực thành các tiêu chí có thể trực tiếp quan sát được và đo được. Càng xác định được những dấu hiệu cụ thể, tường minh thì việc đánh giá năng lực càng chính xác. Để xác định các dấu hiệu đo năng lực cũng cần dựa vào các nội dung học tập và chuẩn KT, KN được quy định trong chương trình môn học Ngữ văn, tuy nhiên không phải là những chuẩn KT, KN riêng rẽ mà cần được tổ hợp lại theo một mối quan hệ tích hợp và theo các phương diện năng lực, đồng

(Xem tiếp trang 32)